

ISSN 3093-3641

TẠP CHÍ **DÂN TỘC HỌC** VÀ **TÔN GIÁO HỌC**

Số 01 (01), 2025

TẠP CHÍ DÂN TỘC HỌC và TÔN GIÁO HỌC

Số 01 (01), 2025

Giấy phép số 120/GP-BVHTTDL, Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch cấp ngày 05/9/2025
Bìa: Duy Hải. Chế bản và in tại Phòng In - Phát hành, Viện Thông tin Khoa học xã hội
Phát hành qua mạng lưới Bưu điện Việt Nam - Mã ấn phẩm C634; Hotline: 1800.585855

Giá: 45.000đ

VIỆN DÂN TỘC HỌC VÀ TÔN GIÁO HỌC
VIỆN HÀN LÂM KHOA HỌC XÃ HỘI VIỆT NAM

TẠP CHÍ DÂN TỘC HỌC VÀ TÔN GIÁO HỌC

TỔNG BIÊN TẬP

Nguyễn Thị Quế Hương

PHÓ TỔNG BIÊN TẬP

Hoàng Phương Mai

HỘI ĐỒNG BIÊN TẬP

PGS.TS. Nguyễn Văn Minh	Viện Dân tộc học và Tôn giáo học	Chủ tịch Hội đồng
TS. Nguyễn Thị Quế Hương	Viện Dân tộc học và Tôn giáo học	Phó Chủ tịch HĐ
PGS.TS. Nguyễn Thị Thanh Bình	Viện Dân tộc học và Tôn giáo học	Ủy viên
TS. Hoàng Văn Chung	Viện Dân tộc học và Tôn giáo học	Ủy viên
PGS.TS. Nguyễn Hồng Dương	Viện Trần Nhân Tông	Ủy viên
TS. Ngô Quốc Đông	Viện Dân tộc học và Tôn giáo học	Ủy viên
TS. Nguyễn Thắm Thu Hà	Viện Dân tộc học và Tôn giáo học	Ủy viên
GS.TS. Đỗ Quang Hưng	Đại học Khoa học Xã hội & Nhân văn	Ủy viên
TS. Nguyễn Ngọc Mai	Viện Dân tộc học và Tôn giáo học	Ủy viên
TS. Hoàng Phương Mai	Viện Dân tộc học và Tôn giáo học	Ủy viên
TS. Bùi Thị Bích Lan	Viện Dân tộc học và Tôn giáo học	Ủy viên
TS. Nguyễn Công Thảo	Viện Dân tộc học và Tôn giáo học	Ủy viên
TS. Trần Hồng Thu	Viện Dân tộc học và Tôn giáo học	Ủy viên
PGS.TS. Vương Xuân Tinh	Hội Dân tộc học và Nhân học Việt Nam	Ủy viên
PGS. TS. Chu Văn Tuấn	Viện Xã hội học và Tâm lý học	Ủy viên

TÒA SOẠN VÀ TRỊ SỰ

Tầng 9, Tòa nhà A, Số 1, phố Liễu Giai, phường Ngọc Hà, thành phố Hà Nội

Điện thoại: (+84) 0962017858

Email: tapchidthvatgh@gmail.com

Website: <http://iars.vass.gov.vn>

MỤC LỤC

LỜI CHÀO ĐẾN BẠN ĐỌC

NHỮNG VẤN ĐỀ CHUNG

3 **Đỗ Quang Hưng**

Hơn cả thuốc phiện: Trở lại vấn đề Marx và tôn giáo

24 **Nguyễn Hồng Dương, Nguyễn Thị Quế Hương**

Hệ giá trị của Công giáo ở Việt Nam: Tiếp cận từ hệ giá trị văn hóa Việt Nam

NHỮNG VẤN ĐỀ DÂN TỘC, TỘC NGƯỜI

41 **Trần Hồng Thu**

Biến đổi lối sống của các cộng đồng cư dân vùng biên giới đất liền Việt Nam: Tiếp cận từ lý thuyết không gian xã hội và lý thuyết lai ghép văn hóa

54 **Vương Xuân Tình**

Bản sắc ẩm thực của hai dân tộc thiểu số rất ít người Brâu và Ro-măm

70 **Nguyễn Thị Tám, Trần Minh Hằng**

Đời sống văn hóa tinh thần của người lao động dân tộc thiểu số di cư đến các khu công nghiệp tại Hà Nội và Bắc Ninh

84 **Nguyễn Công Thảo**

Một số thách thức cho phát triển du lịch cộng đồng vùng dân tộc thiểu số ở tỉnh Nghệ An

NHỮNG VẤN ĐỀ TÍN NGƯỠNG, TÔN GIÁO

97 **Lê Tâm Đắc**

Một số đặc điểm tôn giáo ở vùng miền núi phía Bắc Việt Nam hiện nay

107 **Trần Thị Thảo Như (Thích Nữ Bảo Như)**

Ứng dụng tinh thần Phật giáo vào quản trị nhân sự tại doanh nghiệp nhằm gia tăng hiệu quả sản xuất kinh doanh

TÓM TẮT TIẾNG VIỆT SỐ 1/2025

1. Đỗ Quang Hưng: Hơn cả “thuốc phiện”: Trở lại vấn đề Marx và tôn giáo

Tóm tắt: Chủ nghĩa Marx về tôn giáo là một trong những vấn đề phong phú và phức tạp bậc nhất trong nghiên cứu học thuyết Cách mạng vô sản của Karl Marx từ nửa cuối thế kỷ XIX đến nay. Lối tiếp cận Marxist về tôn giáo ở Liên Xô và các nước Xã hội chủ nghĩa trước đây cũng đã để lại một trường phái khá ổn định trong nhận thức và ứng xử với vấn đề tôn giáo theo những di sản của Marx. Ngày nay, trước yêu cầu hoàn thiện và nâng cao sự nghiệp đổi mới đường lối, chính sách về tôn giáo của Đảng và Nhà nước, thì việc trở lại với vấn đề nhận thức về “Di sản của Marx với tôn giáo” là hết sức cần thiết. Nghiên cứu này của chúng tôi trên cơ sở mở rộng thêm các phương pháp tiếp cận mà trước đây không có đủ điều kiện thực hiện, cũng như nguồn tư liệu chưa có đầy đủ. Chủ đích cuối cùng của nghiên cứu này là góp phần vào việc tìm ra câu trả lời cho vấn đề trên. Để thực hiện được điều đó, nghiên cứu này đề cập đến các vấn đề chủ yếu như sau: (a) Marx và tôn giáo; (b) Di sản Marx về tôn giáo: lối tiếp nhận và phê bình Marxist truyền thống về Chủ nghĩa Marx và tôn giáo; (c) Lối phê bình Marxist phương Tây về tôn giáo; (d) Di sản Marx về tôn giáo ở Việt Nam. Một trong những luận đề có tính kết luận của nghiên cứu này hướng tới câu trả lời bước đầu về việc cần thêm những nhận thức, đánh giá hoàn thiện và bổ sung di sản Marx về tôn giáo trong thời đại hiện nay.

Từ khóa: Lý luận tôn giáo, định nghĩa tôn giáo, Marxist truyền thống, Marx, Engels.

2. Nguyễn Hồng Dương, Nguyễn Thị Quế Hương: Hệ giá trị của Công giáo ở Việt Nam: Tiếp cận từ hệ giá trị văn hóa Việt Nam

Tóm tắt: Trải qua hơn 400 năm truyền giáo và phát triển ở Việt Nam, Công giáo đã có những tác động và để lại dấu ấn đáng chú ý trên nhiều lĩnh vực đời sống của người Việt Nam. Bài viết này tập trung chỉ ra một số giá trị tiêu biểu của Công giáo ở Việt Nam trên ba chiều cạnh: văn hóa, đạo đức và lối sống. Đây cũng chính là ba phạm trù giá trị nổi bật, giữ vai trò chủ đạo xuyên suốt quá trình Công giáo hiện diện ở Việt Nam. Về phương diện giá trị văn hóa, bài viết cho rằng Công giáo chính là cầu nối văn hóa Đông - Tây. Điều này được thể hiện rõ trên các khía cạnh cụ thể về thế giới quan, nhân sinh quan, giá trị về văn hóa vật thể và văn hóa phi vật thể. Về phương diện giá trị đạo đức, là tu dưỡng bản thân của tín đồ Công giáo. Còn về giá trị lối sống, chủ yếu là lối sống gia đình, lối sống trong cộng đồng của những người theo Công giáo và người theo các tín ngưỡng truyền thống, tôn giáo khác.

Từ khóa: Công giáo, giá trị văn hóa, giá trị đạo đức, giá trị lối sống, Việt Nam

3. Trần Hồng Thu: Biến đổi lối sống của các cộng đồng cư dân vùng biên giới đất liền Việt Nam: Tiếp cận từ lý thuyết không gian xã hội và lý thuyết lai ghép văn hóa

Tóm tắt: Dựa trên các kết quả khảo sát định lượng và định tính tại một số tỉnh ở ba vùng biên giới của Việt Nam, bài viết sử dụng tiếp cận lý thuyết không gian xã hội và lý thuyết lai ghép văn hóa để phân tích biến đổi lối sống của các cộng đồng cư dân theo những thành tố văn hóa

như: ngôn ngữ, nhà ở và trang phục. Kết quả cho thấy, các cộng đồng cư dân vùng biên giới đất liền của Việt Nam đang có sự tiếp biến, lai ghép văn hóa mạnh mẽ dưới tác động của chính sách nhà nước, giao lưu văn hóa giữa các tộc người và xuyên biên giới, kinh tế thị trường. Mỗi một vùng biên giới lại phản ánh những dạng thức biến đổi lối sống khác nhau dựa trên đặc trưng khác biệt về không gian xã hội vùng biên, thể hiện quá trình tái cấu trúc linh hoạt của bản sắc cộng đồng trong bối cảnh hội nhập.

Từ khóa: Lối sống, vùng biên giới đất liền, lý thuyết không gian xã hội, lý thuyết lai ghép văn hóa

4. Vương Xuân Tình: Bản sắc ẩm thực của hai dân tộc thiểu số rất ít người Brâu và Rơ-măm

Tóm tắt: Dựa trên tiếp cận bản sắc tộc người không chỉ là sự khác biệt mà còn là những gì “thuộc về” (belonging), tiếp cận văn hóa vùng và khu vực lịch sử - dân tộc học, bài viết kiến giải bản sắc ẩm thực của hai dân tộc thiểu số rất ít người Brâu và Rơ-măm. Bản sắc ấy được thể hiện qua khẩu vị tộc người, đó là việc thích các món ăn chế biến bằng cách nấu trong ống tre, nướng, làm để ăn sống, chế biến thực phẩm khi lên men, chuộng cơm nếp rẫy và rượu cần men lá; qua mối quan hệ của ẩm thực và tâm linh gồm hiến sinh để cầu mùa, cầu may, tạ ơn và kiêng ăn vật tổ (totemic food taboo). Những yếu tố tạo nên bản sắc đó cũng gắn gũi với nhiều tộc người vùng Trường Sơn - Tây Nguyên. Nghiên cứu này còn góp phần minh chứng cho luận điểm: bản sắc ẩm thực của Việt Nam gắn bó chặt chẽ với ẩm thực tộc người và ẩm thực vùng.

Từ khóa: Bản sắc ẩm thực, Brâu, Rơ-măm, khẩu vị tộc người, ẩm thực và tâm linh

5. Nguyễn Thị Tám, Trần Minh Hằng: Đời sống văn hóa tinh thần của người lao động dân tộc thiểu số di cư đến các khu công nghiệp tại Hà Nội và Bắc Ninh

Tóm tắt: Hiện nay, người lao động dân tộc thiểu số ở vùng miền núi phía Bắc đi làm ăn xa tại các khu công nghiệp đang có xu hướng ngày càng gia tăng. Tỉnh Bắc Ninh và thành phố Hà Nội là những trung tâm công nghiệp quan trọng của miền Bắc, đã và đang tạo ra những cơ hội việc làm, nâng cao thu nhập và mang lại những trải nghiệm văn hóa cho người lao động dân tộc thiểu số di cư trong môi trường công nghiệp và đô thị. Bài viết góp phần nhận diện thực trạng đời sống văn hóa tinh thần của người lao động dân tộc thiểu số di cư đến các khu công nghiệp tại thành phố Hà Nội và tỉnh Bắc Ninh, trên các phương diện ngôn ngữ, tín ngưỡng, tôn giáo, lễ hội, văn nghệ thể thao, nghỉ ngơi và các hoạt động giải trí,... Trên cơ sở đó, một số khuyến nghị và giải pháp được đề xuất nhằm hỗ trợ người lao động dân tộc thiểu số tại các khu công nghiệp nâng cao đời sống văn hóa tinh thần.

Từ khóa: Văn hóa tinh thần, dân tộc thiểu số, di cư, khu công nghiệp

6. Nguyễn Công Thảo: Một số thách thức cho phát triển du lịch cộng đồng vùng dân tộc thiểu số ở tỉnh Nghệ An

Tóm tắt: Du lịch cộng đồng là giải pháp hữu hiệu góp phần giảm nghèo, phát triển kinh tế, bảo tồn văn hóa, bảo vệ môi trường, có ý nghĩa quan trọng ở vùng dân tộc thiểu số nước ta hiện nay. Tuy nhiên, có nhiều thách thức cần phải vượt qua để phát huy hiệu quả của hoạt động kinh tế này. Từ góc nhìn ấy, bài viết tập trung phân tích, đánh giá về hoạt động du lịch cộng đồng của

người Thái và người Hmông (Mông) ở hai xã vùng dân tộc thiểu số của tỉnh Nghệ An. Kết quả nghiên cứu cho thấy du lịch cộng đồng chỉ có thể vận hành hiệu quả nếu được đầu tư, xây dựng theo một lộ trình cụ thể; phù hợp với tài nguyên du lịch, điều kiện kinh tế, văn hóa, xã hội của địa phương. Bên cạnh đó, mỗi điểm du lịch cũng cần phát huy tối đa bản sắc văn hóa trong việc xây dựng sản phẩm du lịch phù hợp; thu hút sự tham gia tích cực của cộng đồng địa phương.

Từ khóa: Du lịch cộng đồng, du lịch văn hóa, dân tộc thiểu số, tỉnh Nghệ An

7. Lê Tâm Đắc: Một số đặc điểm tôn giáo ở vùng miền núi phía Bắc Việt Nam hiện nay

Tóm tắt: Từ cuối những năm 1980 đến nay, đời sống tôn giáo ở khu vực đồng bào các dân tộc thiểu số nước ta, đặc biệt là vùng miền núi phía Bắc có sự chuyển biến rõ nét, tác động mạnh mẽ đến nhiều mặt của đời sống xã hội trên địa bàn, đặt ra nhiều vấn đề cấp thiết cho việc bảo đảm quyền tự do tín ngưỡng, tôn giáo của người dân, nghiêm trị những hoạt động lợi dụng tôn giáo gây bất ổn định xã hội, xâm phạm an ninh quốc gia; cũng như tiếp tục hoàn thiện chính sách và pháp luật tôn giáo, nâng cao hiệu quả công tác tôn giáo của chính quyền các cấp. Kế thừa các công trình nghiên cứu đi trước, cũng như dựa vào kết quả khảo sát thực tế của cá nhân trong 10 năm gần đây, tác giả làm rõ hơn một số tình hình, đặc điểm của tôn giáo vùng miền núi phía Bắc hiện nay.

Từ khóa: Đặc điểm tôn giáo, chuyển biến tôn giáo, chuyển đổi tôn giáo, miền núi phía Bắc, dân tộc thiểu số

8. Trần Thị Thảo Như (Thích Nữ Bảo Như): Ứng dụng tinh thần Phật giáo vào quản trị nhân sự tại doanh nghiệp nhằm gia tăng hiệu quả sản xuất kinh doanh

Tóm tắt: Trong bối cảnh cạnh tranh ngày càng khốc liệt hiện nay, doanh nghiệp muốn phát triển bền vững không chỉ dựa vào lợi nhuận, mà còn phải gắn liền với trách nhiệm xã hội. Điều này đòi hỏi người lãnh đạo có tầm nhìn, đạo đức và trí tuệ để xây dựng văn hóa doanh nghiệp nhân văn, đồng thời nâng cao hiệu quả sản xuất kinh doanh. Phật giáo, với giá trị từ bi và trí tuệ, cung cấp nền tảng quan trọng cho quản trị nhân sự và hoạt động kinh doanh hiện đại. Trên cơ sở phân tích quan điểm Phật giáo về sản xuất kinh doanh và quản trị nhân sự, bài viết đề xuất ứng dụng tinh thần Phật giáo vào quản trị nhân sự - xây dựng môi trường làm việc gắn kết, công bằng và sáng tạo; sản xuất kinh doanh - gắn với phát triển bền vững và trách nhiệm xã hội.

Từ khóa: Phật giáo, đạo đức Phật giáo, quản trị nhân sự, sản xuất kinh doanh, trách nhiệm xã hội